

ÖZEL EĞİTİM ÖABT: FEN VE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

****Öğrenme Hedefi:**** Özel gereksinimli bireylere fen ve sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan temel yaklaşımları, uyarlamaları ve kanıta dayalı stratejileri analiz edebilme.

BÖLÜM 1: TEMEL YAKLAŞIMLAR VE BİLİMSEL SÜREÇLER

GEREKÇE VE ANAHTAR NOTLAR

GÜVEN (1-5)

1. Bir fen bilgisi öğretmeni, özel gereksinimli öğrencilerine "miknatısların çekim gücü" konusunu anlatırken öğrencilere araştırma sorusunu ve izleyecekleri tüm deney basamaklarını içeren bir çalışma kağıdı vermiştir. Öğrencilerden sadece verileri toplayıp sonuca ulaşmalarını beklemektedir. **Herron (1971) tarafından geliştirilen sorgulama hiyerarşisine göre** bu uygulama hangi düzeydedir?

- Doğrulama (Confirmation) - Soru, yöntem ve sonucun verildiği düzey.
- Yapılandırılmış Araştırma - Soru ve yöntemin öğretmen, sonucun öğrenci tarafından bulunduğu düzey.
- Rehberli Araştırma - Sorunun öğretmen, yöntem ve sonucun öğrenci tarafından belirlendiği düzey.
- Açık Araştırma - Sorunun ve sürecin tamamen öğrenciye bırakıldığı düzey.
- Deneysel Tasarım - Hipotezlerin öğretmen tarafından test edildiği düzey.

Cevap: B. Yapılandırılmış araştırmada öğretmen soruyu ve izlenecek yolu (procedure) belirler; öğrenci sadece veriyi yorumlar. Eğer sonucu da öğretmen verseydi bu 'Doğrulama' (A) olurdu. Eğer yöntemi öğrenci bulsaydı 'Rehberli' (C) olurdu.

2. Özel eğitimde fen öğretimi sürecinde, bir öğrencinin "Suya atılan bu taş neden battı?" sorusuna karşılık, daha önceki bilgilerini kullanarak "Çünkü taş ağırdır ve yoğunluğu fazladır" şeklinde bir açıklama getirmesi, hangi **üst düzey bilimsel süreç becerisini** kullandığını gösterir?

- Sınıflandırma - Öncelikli olarak nesnelere özelliklerine göre ayırma.
- Çıkarım Yapma - Gözlemlerine dayanarak bir sonuç çıkarılmasını.
- Değişkenleri Belirleme - Deneyin sonucunu etkileyen unsurları bulma.
- Operasyonel Tanımlama - Bir kavramı ölçülebilir şekilde ifade etme.
- Önceden Kestirme (Tahmin) - Gelecekteki bir durum hakkında veri temelli konuşma.

Cevap: B. Çıkarım yapma (Inference), doğrudan gözlemlenemeyen bir durum hakkında gözlemlere dayanarak mantıklı bir açıklama getirme becerisidir. ÖABT'de temel (gözlem, sınıflandırma) ve üst düzey (çıkarım, değişken kontrolü) becerilerin ayrımı kritiktir.

3. Özel eğitimde "Fonksiyonel Fen Öğretimi" (Functional Science) yaklaşımı kapsamında hazırlanan bir öğretim programında, **ekolojik envanter** sonuçlarına göre belirlenen öncelikli hedef hangisi olabilir?

- Fen öğretiminin sadece akademik sınav başarısı için kullanılması.
- Bilimsel kavramların günlük yaşam rutinlerine (öz bakım, güvenlik, bağımsız yaşam) entegre edilmesi.
- Öğrencinin fen laboratuvarında en az bir deney düzeneği kurabilmesi.
- Soyut kavramların sembolik düzeyde öğretilmesine öncelik verilmesi.
- Fen konularının sadece sınıf ortamında teorik olarak işlenmesi.

Cevap: B. Fonksiyonel öğretim, öğrencinin mevcut ve gelecekteki ortamlarında (ev, iş, toplum) bağımsızlığını artıracak becerilere odaklanır. Ekolojik envanter, öğrencinin yaşam alanlarındaki ihtiyaçları belirler.

4. Özel gereksinimli bir öğrencinin fen laboratuvarına erişimini ve güvenliğini sağlamak amacıyla yapılan düzenlemelerin "**En Az Kısıtlayıcı Eğitim Ortamı**" ilkesine uygunluğu değerlendirildiğinde, aşağıdakilerden hangisi temel esastır?

- Laboratuvar ortamının tüm öğrenciler için standart (tek tip) hale getirilmesi.
- Sadece görme yetersizliği olan öğrencilere yönelik sesli betimleme yapılması.
- Fiziksel, duyuşsal ve bilişsel ihtiyaçlar doğrultusunda makul düzenlemelerin (Reasonable Accommodation) yapılması.
- Öğrencilerin riskli deneylerden tamamen muaf tutulması.
- Deneylerin sadece öğretmen tarafından gösterip-yaptırma ile sunulması.

Cevap: C. En az kısıtlayıcı ortam, öğrencinin genel eğitim müfredatına ve ortamına, bireysel ihtiyaçlarına göre yapılan makul uyarlamalarla en üst düzeyde katılımı hedefler.

ÖZEL EĞİTİM ÖABT: FEN VE SOSYAL BİLGİLER (SORU 5-8)

BÖLÜM 2: FEN BİLGİSİ ÖĞRETİM STRATEJİLERİ

GEREKÇE VE ANAHTAR NOTLAR

GÜVEN (1-5)

5. Fen öğretiminde kullanılan 5E Modeli'nde, özel gereksinimli bir öğrencinin yeni öğrendiği "genleşme" kavramını kullanarak "yazın elektrik tellerinin sarkması" olayını açıklaması, **yapılandırmacı yaklaşımın hangi basamağında** gerçekleşir?

- Giriş (Engage) - Ön bilgilerin yoklanması ve merak uyandırma.
- Keşfetme (Explore) - Öğretmenin doğrudan bilgi aktarımı yapması.
- Açıklama (Explain) - Öğrencinin keşfettiği kavrama öğretmenin bilimsel adını vermesi ve tanımlaması.
- Derinleştirme (Elaborate) - Yeni öğrenilen bilginin benzer bir problem durumuna transfer edilmesi.
- Değerlendirme (Evaluate) - Sadece ders sonundaki yazılı sınavın yapılması.

Cevap: D. Derinleştirme (Elaborate) basamağında amaç, öğrenilen kavramın farklı ve yeni durumlara uygulanarak kalıcılığın ve transferin sağlanmasıdır. ÖABT'de bu basamaklar sıkça sorulur.

6. Özel eğitimde fen ve sosyal bilgiler kavramlarının kazandırılmasında "**Concrete-Representational-Abstract**" (C-R-A) sıralaması uygulanırken izlenmesi gereken en kritik adım hangisidir?

- Önce kuralın söylenmesi, sonra resimli kartların gösterilmesi.
- Somut nesnelere (C) -> Görsel temsiller (R) -> Sembolik ifadeler (A) hiyerarşisinin izlenmesi.
- Doğrudan soyut tanımlardan başlanarak bilişsel yapıların oluşturulması.
- Sadece dijital platformlar üzerinden simülasyonların izlenmesi.
- Somut yaşantıların sadece dersin giriş kısmında kullanılması.

Cevap: B. Somut (gerçek nesne), Yarı-Somut (resim/şema) ve Soyut (rakam/kelime) sıralaması, zihin yetersizliği olan öğrencilerde kavramın şemalaştırılmasını sağlar.

7. Fen öğretiminde "**Doğrudan Öğretim Modeli**" (Direct Instruction) kullanılırken, özellikle karmaşık bilimsel kavramların (örn: fotosentez) basamaklandırılmasında bu modelin en güçlü bileşeni nedir?

- Sadece buluş yoluyla öğrenmeyi esas alması.
- Öğretmen rehberliğinde hata payını minimize eden, küçük adımlı ve yoğun dönümlü bir yapı sunması.
- Öğrencilerin kendi hızlarında ilerlediği tamamen bireysel bir çalışma olması.
- Soyut kavramların anlatılmasında sadece sözel ipuçlarını kullanması.
- Ön organize edicilerin (advance organizers) kullanımını reddetmesi.

Cevap: B. Doğrudan öğretim; model olma, rehberli uygulama ve bağımsız uygulama döngüsüyle hata payını azaltarak (hatasız öğretim ilkeleriyle) etkili bir öğrenme sağlar.

8. Bir öğretmen "meyve" kavramını öğretirken elma ve armut (olumlu örnek) yanında domates ve biberi de (tanımlayıcı olmayan nitelikler içeren olumsuz örnekler) sunmaktadır. Bu durum **Kavram Analizi**'nin hangi temel ilkesini yansıtır?

- Kavramın sadece olumlu örneklerinin (examples) sunulması.
- Tanımlayıcı olan ve tanımlayıcı olmayan niteliklerin (non-critical attributes) sistematik sunumu.
- Sadece zıt (olumsuz) örnekler üzerinden gidilmesi.
- Kavramın tanımının öğrenci tarafından ezberlenmesi.
- Öğretmenin süreçte sadece gözlemci olarak kalması.

Cevap: B. Kavram analizi, kavramın değişmez özelliklerini (çekirdekli olma vb.) ve değişken özelliklerini (renk, boyut) ayırt etmeyi sağlar. Olumlu ve olumsuz örneklerin sunumu kavram karmaşasını önler.

ÖZEL EĞİTİM ÖABT: FEN VE SOSYAL BİLGİLER (SORU 9-12)

BÖLÜM 3: SOSYAL BİLGİLER VE TOPLUMSAL YAŞAM

GEREKÇE VE ANAHTAR NOTLAR

GÜVEN (1-5)

9. Sosyal bilgiler programında temel alınan "**Genişleyen Çevre**" (**Expanding Horizons**) yaklaşımı, özel eğitimde müfredat uyarlamaları yapılırken hangi temel ilkeyle doğrudan ilişkilidir?

- Öğrencinin kronolojik tarih bilgisini en eskiden en yeniye doğru sıralaması.
- Öğrencinin yakın çevresinden (ben, aile, okul) uzağa doğru (mahalle, il, ülke) genişleyen bir içerik hiyerarşisi.
- Kavramların soyutluk derecesine göre basitten karmaşığa dikey olarak yapılandırılması.
- Sadece fiziksel çevre faktörlerinin ekolojik sistem kuramı çerçevesinde ele alınması.
- Öğrencinin bilişsel gelişim düzeyine göre sadece somut yaşantıların ön plana çıkarılması.

Cevap: B. Genişleyen çevre yaklaşımı, bireyin sosyal etkileşim alanlarının merkezden çevreye doğru genişlemesini esas alır. Özel eğitimde bu, işlevsellik ve somuttan soyuta geçiş ilkeleriyle desteklenerek öğrencinin kontrol edebildiği en yakın çevreden başlanmasını sağlar.

10. Zihin yetersizliği olan bir öğrenciyi "geçmiş, bugün ve gelecek" gibi **soyut zaman kavramlarını** kazandırmak için kullanılan en etkili görselleştirme stratejisi hangisidir?

- Zamanın soyut doğasını anlatmak için sadece sözel tanımlar yapmak.
- Kronolojik sıralama becerisi için "Önce-Sonra" çizelgeleri ve resimli zaman şeritleri kullanmak.
- Tarihsel olayların sadece drama yöntemiyle anlatılmasına odaklanmak.
- Öğrenciyi sadece saat okuma becerisini mekanik olarak öğretmek.
- Takvim üzerindeki sayısal verilerin ezberlenmesini sağlamak.

Cevap: B. Zaman kavramı soyut bir yapıdır. Özel eğitimde "görselleştirme" ve "somutlaştırma" (resimli çizelgeler, zaman şeritleri) bu kavramın şemalaştırılmasını sağlar. Drama (C) destekleyicidir ancak temel kronoloji için görsel yapı esastır.

11. Özel eğitimde "Vatandaşlık Eğitimi" planlanırken, **işlevsel müfredat (functional curriculum)** anlayışına göre önceliklendirilmesi gereken alan hangisidir?

- Sadece seçim süreçleri ve oy kullanma gibi siyasi süreçlerin teorik anlatımı.
- Ekolojik çevre analiziyle belirlenen; toplumsal kurallara uyum, çevre koruma ve haklarını arama gibi fonksiyonel beceriler.
- Yalnızca okul disiplini kurallarına koşulsuz itaat becerisinin kazandırılması.
- Kamu kurumlarının isimlerinin ve görevlerinin alfabetik olarak ezberletilmesi.
- Askerlik ve vergi gibi ödevlerin sadece yasal tanımlarının öğretilmesi.

Cevap: B. Özel eğitimde sosyal bilgiler, sadece akademik bilgi değil; bireyin toplumda bağımsız yaşamasını sağlayacak kurallar ve haklar bütünü (fonksiyonel beceriler) hedefler. Ekolojik envanter bu noktada yol göstericidir.

12. Coğrafya konularında "**Mekansal Algı**" geliştirmek amacıyla yapılan bir çalışmada, Piaget'in bilişsel gelişim ilkelerine göre izlenmesi gereken sıra ne olmalıdır?

- Fiziki haritalardaki renklerin (yüksekti) ezberletilmesi.
- Öğrencinin kendi vücut koordinatlarından başlayarak sınıf ve okul gibi tanıdık mekanların krokisini çizmesi ve yorumlaması.
- Dünya siyasi haritası üzerinde kıtaların yerlerinin gösterilmesi.
- Sadece pusula kullanarak yön bulma eğitiminin verilmesi.
- Harita lejantlarındaki sembollerin tanımlarının öğretilmesi.

Cevap: B. Mekansal algı; benmerkezci (kendi vücudu) konumlandırmadan başlar ve yakın çevre (sınıf/okul) ile devam eder. Bu durum "yakından uzağa" ve "somuttan soyuta" ilkelerinin bir gereğidir.

ÖZEL EĞİTİM ÖABT: FEN VE SOSYAL BİLGİLER (SORU 13-16)

BÖLÜM 4: UYARLAMALAR VE MATERYAL TASARIMI

GEREKÇE VE ANAHTAR NOTLAR

GÜVEN (1-5)

13. **Öğrenmede Evrensel Tasarım (UDL)** ilkeleri çerçevesinde hazırlanan bir fen dersi materyali için aşağıdakilerden hangisi "Sunum" (Representation) ilkesine örnek teşkil eder?

- İçeriğin sadece görsel kanalla sunulması (tek tip sunum).
- Sunum, Eylem/İfade ve Katılım yollarında çeşitlilik sağlayarak engelleri önceden kaldırmak.
- Sadece yetersizliği olan öğrencilere yönelik ayrı bir müfredat tasarımı yapmak.
- Bilişsel yükü artırmak amacıyla karmaşık metinlere ağırlık vermek.
- Öğrencilerin motivasyonunu tek bir ödül mekanizmasıyla sağlamaya çalışmak.

Cevap: B. UDL, müfredatı engelli/engelsiz tüm öğrencilerin erişebileceği şekilde esnek tasarlamayı amaçlar. Sunum (nasıl sunulduğu), Eylem/İfade (öğrencinin nasıl gösterdiği) ve Katılım (motivasyon) olmak üzere 3 temel ayağı vardır.

14. Sosyal bilgiler metinlerini hafif düzey zihin yetersizliği olan öğrenciler için "**Okunabilirlik Uyarlaması**" yaparken yapılan hangi işlem hatalıdır?

- Karmaşık cümleleri bölerek kısa ve öz ifadeler kullanmak.
- Metnin okunabilirliğini artırmak için puntuyu büyütme ve kontrastı ayarlamak.
- Soyut kavramları somutlaştıracak görsel ve diyagramlar eklemek.
- Metnin bilimsel özünü bozmadan teknik terimleri günlük dille açıklamak.
- Bilişsel işleme hızını artırmak için metindeki görselleri tamamen çıkarmak.

Cevap: E. Görseller, zihin yetersizliği olan öğrenciler için metnin anlaşılmasını kolaylaştıran kritik destekleyicilerdir. Görselleri çıkarmak değil, metni destekleyecek şekilde seçmek gerekir.

15. Görme yetersizliği olan bir öğrencinin fen laboratuvarında **bağımsız hareket etmesini ve veri toplamasını** sağlamak amacıyla yapılacak en makul düzenleme hangisidir?

- Sadece Braille alfabetiyle yazılmış teorik föylerin dağıtılması.
- Sesli konuşan dijital termometre ve renk okuyucu gibi yardımcı teknolojilerin (Assistive Technology) kullanımı.
- Deney sürecinin sadece öğretmen tarafından sesli olarak anlatılması.
- Öğrencinin laboratuvar güvenliği gerekçesiyle deneyden muaf tutulması.
- Siyah-beyaz, yüksek kontrastlı olmayan şemaların kullanımı.

Cevap: B. Sesli konuşan termometreler, görme yetersizliği olan öğrencinin bilimsel veriyi (sıcaklık) kimseden yardım almadan, bağımsız bir şekilde toplamasını sağlar.

16. Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan bir öğrencinin fen dersindeki "Yönetici İşlev" ve "Duyusal İşleme" sorunlarını minimize etmek için hangisi en etkili stratejidir?

- Duyusal aşırı yüklemeyi önlemek için laboratuvarın aydınlatmasını maksimum seviyeye çıkarmak.
- Deney basamaklarını içeren, her adımın görsel ve sembolik olarak açıklandığı resimli bir kontrol listesi (Visual Schedule) sunmak.
- Sınıftaki tüm sesli uyaranları tamamen keserek sessiz bir ortam yaratmak.
- Öğrencinin serbest çalışma yapmasına izin vererek yapılandırılmış süreçten kaçınmak.
- Hiçbir uyarılama yapmadan öğrencinin akranlarını taklit etmesini beklemek.

Cevap: B. OSB'li bireylerde görsel ipuçları ve yapılandırılmış ortam (visual schedules), belirsizliği azaltır ve bağımsızlığı artırır. Bu, hem yönetici işlev (adım takibi) hem de duyusal düzenleme için kritiktir.

ÖZEL EĞİTİM ÖABT: FEN VE SOSYAL BİLGİLER (SORU 17-20)

BÖLÜM 5: ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

GEREKÇE VE ANAHTAR NOTLAR

GÜVEN (1-5)

17. **Doğrudan Öğretim Modeli (Direct Instruction)** kullanılarak bir fen becerisi kazandırılırken izlenen "Sorumluluğun Kademeli Devri" aşamaları aşağıdakilerden hangisidir?

- Model Olma (Ben yapıyorum) – Rehberli Uygulama (Biz yapıyoruz) – Bağımsız Uygulama (Sen yapıyorsun).
- Serbest Buluş – Soru Sorma – Değerlendirme.
- Sinama – Hata Düzeltme – Yeniden Sinama.
- Anlatım – Tartışma – Sınav.
- Gözlem – Hipotez – Deney – Raporlama.

Cevap: A. Doğrudan öğretim, sorumluluğun öğretmenden öğrenciye yavaşça devredildiği sistematik bir yapıdır. Hatasız öğretim ilkeleriyle harmanlandığında özel eğitimde en etkili modellerden biri olur.

18. Fen dersinde uygulanan "**Akran Aracılı Müdahale**" (**Peer-Mediated Intervention**) stratejisinin özel eğitimdeki en temel amacı nedir?

- Öğrencinin akademik başarısını artırmak için sınıf dışında özel ders alması.
- Özel gereksinimli öğrenciye akademik ve sosyal destek sağlamak üzere eğitilmiş bir akranın (Peer Tutor) kullanılmasını sağlamak için teşvik edilmesi.
- Tüm sınıfın grup çalışması yapması ancak her öğrencinin bireysel not alması.
- Öğretmenin sadece engelli olmayan öğrencilere odaklanarak model olması.
- Velinin sınıfa gelerek çocuğuna ders sırasında yardım etmesi.

Cevap: B. Akran öğretimi, sadece akademik başarıyı değil; aynı zamanda sosyal etkileşimi ve kapsayıcı eğitim ortamını da destekler. Akranlar, doğal ortamdaki en güçlü modellerdir.

19. Sosyal bilgiler dersinde işbirliğine dayalı öğrenme tekniklerinden hangisi, her öğrencinin "**vazgeçilmezlik**" duygusuyla konunun bir parçasına odaklanmasını ve uzmanlaşmasını sağlar?

- İstasyon Tekniği – Farklı merkezlerde farklı duylara hitap eden çalışmalar yapılması.
- Jigsaw (Ayrılıp Birleşme) – Öğrencilerin uzmanlaşarak birbirlerine öğretmesi ve grup başarısının bireysel başarıya dayanması.
- Sokratik Tartışma – Üst düzey sorularla kavramların sorgulanması.
- Düz Anlatım – Öğretmenin tüm bilgiyi tek taraflı aktarması.
- Problem Çözme – Tek bir senaryo üzerinden tüm sınıfın çalışması.

Cevap: B. Jigsaw tekniği, olumlu bağıllık (positive interdependence) ilkesini en güçlü yansıtan tekniktir. Özel eğitimde uygun uyarlamalarla öğrencinin öz-saygısını artırır.

20. Fen kavramlarının öğretiminde kullanılan "**Hatasız Öğretim**" (**Errorless Learning**) yöntemlerinin, geleneksel deneme-yanılma yöntemine üstünlüğü nedir?

- Yanlış cevapların anında düzeltilerek öğrencinin uyarılması.
- İpucu sunumunun (sabit veya artan zaman geciktirmeli) ayarlanarak öğrencinin yanlış yapma ihtimalinin en aza indirilmesi.
- Öğrencinin kendi başına deneme-yanılma yapmasına izin verilmesi.
- Sadece sözel yönergelerin kullanılarak fiziksel yardımın reddedilmesi.
- Öğretimin sadece doğal ortamlarda tesadüfi olarak yapılması.

Cevap: B. Hatasız öğretim, öğrencinin hayal kırıklığını önler, motivasyonu korur ve bellekte yanlış bilginin şemalaşmasını engeller. Sabit zaman geciktirme (SZD) bu yöntemin en yaygın tekniğidir.

ÖZEL EĞİTİM ÖABT: FEN VE SOSYAL BİLGİLER (SORU 21-24)

BÖLÜM 6: GRAFİK DÜZENLEYİCİLER VE STRATEJİLER

GEREKÇE VE ANAHTAR NOTLAR

GÜVEN (1-5)

21. Fen dersinde "Omurgalı ve Omurgasız Hayvanlar" konusundaki **benzerlik ve farklılıkları** analiz etmek isteyen bir öğretmen için en etkili grafik düzenleyici hangisidir?

- Kavram Haritası - Kavramlar arasındaki dikey ve yatay hiyerarşiyi göstermek için.
- Venn Diyagramı - İki veya daha fazla kümenin kesişen ve ayrışan niteliklerini görsel karşılaştırma ile somutlaştırmak için.
- Balık Kılıçığı - Bir problemin kök nedenlerini analiz etmek için.
- Zihin Haritası - Sınırsız çağrışımları not etmek için.
- Akış Şeması - Doğrusal bir süreci takip etmek için.

Cevap: B. Venn diyagramı karşılaştırmalı analizler için standarttır. Özel eğitimde "ortak özellik" ve "farklı özellik" ayrımını görsel bir şema üzerinden yapmak bilişsel yükü azaltır.

22. Sosyal bilgiler dersinde "Küresel Isınmanın Nedenleri ve Sonuçları" gibi **çok boyutlu bir neden-sonuç ilişkisini** öğretmek için hangi görsel araç en uygundur?

- Balık Kılıçığı (Ishikawa) Diyagramı - Bir olayın temel nedenlerini ve bunların yan dallarını kategorize ederek sunmak için.
- Venn Diyagramı - İki farklı kirlilik türünü karşılaştırmak için.
- Kavram Haritası - Hava kirliliğinin tanımını yapmak için.
- Zihin Haritası - Rastgele fikirler üretmek için.
- T-Çizelgesi - Sadece doğru ve yanlışları listelemek için.

Cevap: A. Balık kılıçığı diyagramı, karmaşık sorunların (nedenlerin) alt başlıklar halinde organize edilmesini sağlar. Sosyal bilimlerdeki olayların kökenini anlamada kritiktir.

23. **PECS (Resim Değiş Tokuşuna Dayalı İletişim Sistemi)** 2. Evresinin temel hedefi olan "Mesafe ve İsrarı Artırma" süreci aşağıdakilerden hangisini kapsar?

- Resimli kartı sadece uzanıp öğretmenin eline bırakmak.
- İletişim ortağı ile aradaki mesafeyi artırarak kartı götürmek ve dikkatini çekmek için ısrarcı olmak (persistence).
- İki farklı resim arasından tercih yapmak.
- Cümle şeridi kullanarak karmaşık isteklerde bulunmak.
- Görsel sıfatlar kullanarak kavramları nitelemek.

Cevap: B. 2. evrede amaç, iletişimin her ortamda ve her koşulda (mesafe olsa bile) gerçekleşmesini sağlamaktır. Öğrenci, iletişim klasörüne gidip kartı almayı ve ortağına götürmeyi öğrenir.

24. Carol Gray tarafından geliştirilen **Sosyal Öykü** yazım kurallarına göre; "Başkalarının ne hissettiğini veya ne düşündüğünü" açıklayan cümle tipi hangisidir?

- Betimleyici Cümle - Durumu herkesin görebileceği şekilde tarafsızca açıklar.
- Yönlendirici Cümle - Bireyin belirli bir durumda ne yapması gerektiğini "yapabilirim" formatında ifade eder.
- Perspektif Cümlesi - Başkalarının duygularını, düşüncelerini veya inançlarını anlatır.
- Olumlama Cümlesi - Toplumun ortak değerlerini vurgulayarak destek verir.
- Kontrol Cümlesi - Öğrencinin hatırlatıcı stratejilerini içerir.

Cevap: C. Perspektif cümleleri, zihin kuramı (theory of mind) eksikliği yaşayan OSB'li bireyler için başkalarının iç dünyasını somutlaştırır. Öyküde betimleyici cümlelere göre daha az sayıda bulunmalıdır.

ÖZEL EĞİTİM ÖABT: FEN VE SOSYAL BİLGİLER (SORU 25-28)

BÖLÜM 7: FONKSİYONEL BECERİLER VE UYGULAMA

GEREKÇE VE ANAHTAR NOTLAR

GÜVEN (1-5)

25. Bir öğrencinin, kendisinin doğru olarak sergilediği bir becerinin görüntülerini izleyerek **öz-yeterlik (self-efficacy)** kazanması üzerine kurulu müdahale yöntemi hangisidir?

- Video Modelleme - Başka birinin (akran veya yetişkin) beceriyi sergilemesini izleme.
- Kendini İzleme (Self-Modeling) - Öğrencinin sadece kendi başarılı performanslarının kurgulanmış videosunu izleyerek öz-yeterlik geliştirmesi.
- Canlı Modelleme - Öğretmenin o an beceriyi göstermesi.
- Hata Düzeltme - Yanlış yapılan yerlerin videodan gösterilmesi.
- İpucu Silikleştirme - Yardımın videodan kaldırılması.

Cevap: B. Kendini izleme/modelleme, bireyin "başarabiliyorum" algısını pekiştirir. Video modellemeden (başkasını izleme) farkı, modelin bizzat kendisi olmasıdır.

26. Bir problem davranışın nedenini anlamak amacıyla, davranıştan hemen önce ne olduğu (A) ve davranıştan hemen sonra ne olduğu (C) arasındaki ilişkiyi sistematik olarak inceleyen süreç nedir?

- Gelişimsel Değerlendirme - Çocuğun normlara göre nerede olduğunu bulmak.
- İşlevsel Davranış Değerlendirmesi (ABC Analizi) - Davranışın işlevini (kaçma, ilgi, nesne, duygusal) belirlemek için öncül ve sonuçları analiz etmek.
- Müfredat Temelli Değerlendirme - Okul başarısını ölçmek.
- Ekolojik Değerlendirme - Sadece çevresel engelleri bulmak.
- Dinamik Değerlendirme - Öğrenme potansiyelini ölçmek.

Cevap: B. İşlevsel değerlendirme, problem davranışı ortadan kaldırmak yerine ona alternatif bir "iletişimsel işlev" kazandırmak için gereklidir. ABC verileri bu analizin temelidir.

27. Sosyal beceri öğretiminde kullanılan "**Akran Aracılı Müdahaleler (PMI)**" için aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- Sadece normal gelişim gösteren çocukların özel gereksinimli çocuğun yanına oturtulması.
- Akranların (Peers) sistematik olarak eğitilerek sosyal etkileşimi başlatmaları, pekiştirmeleri ve sürdürmeleri için "yardımcı" rolü üstlenmeleri.
- Öğretmenin sadece sosyal beceri eğitimi videoları izletmesi.
- Tersine kaynaştırma ile sınıftaki tüm çocukların yer değiştirilmesi.
- Bireysel eğitim seanslarının sınıf dışına taşınması.

Cevap: B. PMI, sosyal izolasyonu önlemede en kanıtla dayalı yöntemlerden biridir. Akranlar, öğretmenin olmadığı doğal ortamlarda da sosyal desteği sürdürebilirler.

28. **Sabit Zaman Geciktirmeli Öğretim (Constant Time Delay)** sürecinde, 0 saniye gecikmeli denemelerden sonraki aşama aşağıdakilerden hangisidir?

- Sadece 0 saniye gecikmeli denemelerin yapılması.
- Hedef uyarın (soru) ile kontrol edici ipucu (cevap) arasındaki sürenin (örn: 4-5 saniye) sistematik olarak sabit tutulması.
- İpucunun görselden sözele doğru değiştirilmesi.
- Yardımanın her denemede giderek azaltılması.
- Fiziksel yardımdan sadece model olmaya geçilmesi.

Cevap: B. SZD'de 0 saniye denemelerinden sonra belirlenen sabit bir süre (genelde 4-5 sn) beklenir. Bu bekleme süresi, öğrenciye bağımsız tepki vermesi için fırsat tanır.

ÖZEL EĞİTİM ÖABT: FEN VE SOSYAL BİLGİLER (SORU 29-32)

BÖLÜM 8: DAVRANIŞ YÖNETİMİ VE BECERİ ÖĞRETİMİ

GEREKÇE VE ANAHTAR NOTLAR

GÜVEN (1-5)

29. Bir öğrencinin ders sırasında ayağa kalkma davranışını azaltmak için, öğrencinin sadece "sirasında oturduğu" her 5 dakika için pekiştirilmesi hangi **ayrımli pekiştirme** türüdür?

- DRI - Problem davranışla aynı anda yapılması imkansız olan (uyumsuz) bir davranışın pekiştirilmesi.
- DRO - Belirlenen süre boyunca problem davranışın "hiç sergilenmemesinin" pekiştirilmesi.
- DRA - Problem davranışla aynı işleve sahip daha uygun bir (alternatif) davranışın pekiştirilmesi.
- DRL - Davranışın hızının azaltılmasının pekiştirilmesi.
- Sönme - Pekiştiricinin tamamen kesilmesi.

Cevap: B. DRO (Diğer Davranışların Ayrımli Pekiştirilmesi), davranışın yokluğunu ödüllendirir. DRI (A) olsaydı, "yerinde otururken yazı yazma" gibi ayağa kalkmayı fiziksel olarak engelleyen bir davranış aranacaktı.

30. Bir jeton ekonomi sisteminde, öğrencinin arkadaşına vurduğu için kazandığı 2 jetonu kaybetmesi durumu hangi **ceza (II. Tip)** uygulamasına örnektir?

- Mola (Time-out) - Ortamdaki pekiştireçlerden uzaklaştırma.
- Sönme - Davranışın karşılığındaki dikkati kesme.
- Tepkinin Bedeli (Response Cost) - Hatalı davranış sonrası sahip olunan sembolik veya gerçek pekiştireçlerin geri alınması.
- Aşırı Karşılaştırma - Zararın telafi edilmesi.
- Olumsuz Pekiştirme - İstenmeyen durumun sonlandırılması.

Cevap: C. Tepkinin bedeli, sahip olunan bir pekiştirecin davranış sonrası kaybedilmesidir. (A) Farklı bir ortamda bekletmedir.

31. Karmaşık bir öz bakım becerisi öğretilirken, öğrencinin **başarı ve tamamlama hazzini** en hızlı şekilde yaşamasını sağlayan zincirleme yöntemi hangisidir?

- İleriye Zincirleme - İlk basamaktan başlayıp her basamağı sırayla öğretme.
- Geriye Zincirleme - Öğretmenin tüm basamakları yapıp son basamağı öğrenciye bırakması ve sondan başa doğru ilerlemesi.
- Tüm Beceri Sunumu - Her denemede tüm basamakların ipucuyla yaptırılması.
- Şekil Verme - Davranışın formunu adım adım değiştirme.
- Ayirt Etme - Uyarılar arasından seçim yapma.

Cevap: B. Geriye zincirlemede öğrenci her zaman becerinin sonunu (tamamlanmış hali) kendisi yapar. Bu, motivasyonu düşük olan veya karmaşık becerilerde başarıyı hızlı hissetmek isteyen öğrenciler için idealdir.

32. Özel eğitimde öğretimin etkililiğinin en büyük kanıtı olan, öğrenilen becerinin **yapay ortamdan gerçek hayata transfer edilmesi** süreci nedir?

- Kalıcılık - Öğretim bittikten sonra davranışın sürdürülmesi.
- Akılcılık - Davranışın hızının ve niteliğinin artması.
- Genelleme - Davranışın farklı ortamlarda, farklı kişilerle ve farklı araçlarla (Stimulus Generalization) sergilenmesi.
- Edinim - Davranışın ilk kez öğrenilmesi.
- Öz-denetim - Bireyin kendi davranışını yönetmesi.

Cevap: C. Genelleme olmadan özel eğitim eksik kalır. Genelleme planı öğretimin başından itibaren yapılmalı; farklı örnekler ve doğal pekiştireçler sürece dahil edilmelidir.

ÖZEL EĞİTİM ÖABT: FEN VE SOSYAL BİLGİLER (SORU 33-35)

BÖLÜM 9: DEĞERLENDİRME VE AİLE İŞBİRLİĞİ

GEREKÇE VE ANAHTAR NOTLAR

GÜVEN (1-5)

33. Fen ve sosyal bilgiler derslerindeki kavramların **ev hayatına transferi** için izlenmesi gereken en sürdürülebilir aile işbirliği modeli hangisidir?

- Sadece periyodik aralıklarla yapılan veli toplantıları.
- Aile Eğitimi ve Katılımı - Okulda öğretilenlerin evde desteklenmesi için ailenin "yardımcı öğretmen" gibi yapılandırılması.
- Sadece disiplin sorunları olduğunda ailenin çağırılması.
- Müfredatın sadece öğretmen tarafından belirlenmesi ve aileye kapalı tutulması.
- Öğrenci karnesinin dijital olarak gönderilmesi.

Cevap: B. Aile katılımı, bilginin genellenmesi için hayati önem taşır. Aileler, günlük rutinler içine fen (örn: mutfak deneyleri) veya sosyal (örn: alışveriş) becerileri yedirebilirler.

34. Bir öğrencinin bir dönem boyunca hazırladığı sosyal bilgiler projelerini, taslaklarını ve sunumlarını içeren **gelişimsel dosyasının** değerlendirilmesi yöntemi hangisidir?

- Sadece sonuç odaklı tek bir yazılı sınav.
- Portfolyo Değerlendirme ve Dereceli Puanlama Anahtarı (Rubrik) - Süreç içindeki gelişimi ve performans düzeylerini objektif kriterlerle ölçmek.
- Öğrenciye sadece sözlü notu verilmesi.
- Sadece doğru ve yanlış sayılarına odaklanılması.
- Akranların birbiriyle kıyaslanması.

Cevap: B. Portfolyo ve Rubrik kullanımı, özel eğitimde bireysel gelişimi (BEP hedeflerini) izlemek için en adil ve kapsamlı yöntemdir. Sadece sonucu değil, süreci de görünür kılar.

35. Bağımsız yaşam becerileri öğretilirken, teknolojinin en güncel kullanımı olan ve **"ipucuna bağımlılığı"** minimize eden video temelli yöntem hangisidir?

- Fiziksel Yardım - Elinden tutarak yaptırma.
- Model Olma - Öğretmenin beceriyi o an yapması.
- Video İpucu (Video Prompting) - Becerinin her bir basamağının videodan izlenmesi ve ardından öğrenci tarafından o basamağın uygulanması.
- Sözel İpucu - Talimat verme.
- İşaret İpucu - Nesneyi gösterme.

Cevap: C. Video Prompting (İpucu), Video Modeling'den farklı olarak beceriyi küçük adımlara böler ve her adımdan sonra öğrencinin uygulama yapmasına olanak tanır. Bağımsızlığı en üst düzeye çıkarır.

NOTLAR / HATIRLATMALAR

Sınavınız tamamlanmıştır. Başarılar dileriz!

ÖZEL EĞİTİM ÖABT: KRİTİK BİLGİ NOTLARI (1-50)

1. Herron Sorgulama Hiyerarşisi: Doğrulama, Yapılandırılmış, Rehberli, Açık.

12. İşlevsel Müfredat: Toplumda bağımsız yaşamı hedefleyen beceriler bütünüdür.

2. Bilimsel Süreç Becerileri: Temel (Gözlem, Sınıflandırma) ve Üst Düzey (Çıkarım, Tahmin).

13. Mekansal Algı: Bireyin kendi vücut koordinatlarından (benmerkezci) başlar.

3. Çıkarım Yapma: Gözlemlere dayalı mantıklı bir neden belirtme becerisidir.

14. UDL (Evrensel Tasarım): Sunum, Eylem/İfade ve Katılım yollarında çeşitliliktir.

4. 5E Modeli: Giriş, Keşfetme, Açıklama, Derinleştirme, Değerlendirme.

15. Okunabilirlik Uyarlaması: Punto büyütme, kontrast artırma ve metin basitleştirme.

5. Derinleştirme (Elaborate): Kavramın yeni ve farklı durumlara transferidir.

16. Yardımcı Teknoloji: Sesli termometre, ekran okuyucu gibi erişilebilirlik araçlarıdır.

6. Fonksiyonel Fen: Fen kavramlarının öz bakım ve bağımsız yaşama entegrasyonudur.

17. Görsel Çizelgeler: OSB'li bireylerde belirsizliği ve kaygıyı azaltır.

7. CRA Sıralaması: Somut (Concrete), Temsili (Representational), Soyut (Abstract).

18. Akran Aracılı Müdahale (PMI): Akranların öğretimsel ve sosyal süreçlere dahil edilmesidir.

8. Doğrudan Öğretim: Hata payını azaltan, yoğun dönütlü öğretmen merkezli modeldir.

19. Jigsaw (Ayrılıp Birleşme): Olumlu bağlılık ve uzmanlaşma sağlayan işbirliği tekniğidir.

9. Sorumluluğun Kademeli Devri: Model Olma -> Rehberli Uygulama -> Bağımsız Uygulama.

20. Hatasız Öğretim: Sabit/Artan zaman geciktirmeli öğretim tekniklerini kapsar.

10. Genişleyen Çevre Yaklaşımı: Sosyal bilgilerde yakından uzağa (Ben -> Aile -> Okul) ilkesidir.

21. Kavram Analizi: Olumlu ve olumsuz örneklerin sistematik sunumuyla yapılır.

11. Zaman Kavramı: Resimli zaman şeritleri ve görsel çizelgelerle somutlaştırılır.

22. Venn Diyagramı: Karşılaştırma ve benzerlik/farklılık analizi için idealdir.

ÖZEL EĞİTİM ÖABT: KRİTİK BİLGİ NOTLARI (23-44)

23. Balık Kılıcı: Çok boyutlu neden-sonuç ilişkilerini görselleştirmek için kullanılır.

34. Tepkinin Bedeli: Hatalı davranış sonrası kazanılmış bir pekiştirecin geri alınmasıdır.

24. PECS: Resim değiş-tokuşuna dayalı 6 evreli iletişim sistemidir.

35. Geriye Zincirleme: Becerinin son basamağından başlayarak geriye doğru öğretilmesidir.

25. Sosyal Öyküler: Sosyal durumları kişiselleştirilmiş metinlerle açıklama tekniğidir.

36. Genelleme: Beceri öğreniminin farklı ortam, kişi ve araçlara transfer edilmesidir.

26. Perspektif Cümleleri: Başkalarının duygu/düşüncelerini açıklayan sosyal öykü ögesidir.

37. Portfolyo Değerlendirme: Öğrencinin gelişim sürecini ürün dosyasıyla izlemedir.

27. Video Modelleme: Başka birinin beceriyi sergilediği videoyu izleyerek öğrenmedir.

38. Video Prompting (Video İpucu): Beceriyi adım adım izleyip anında uygulama yapmadır.

28. Kendini İzleme (Self-Modeling): Kendi başarılı performansını izleyerek öz-yeterlik geliştirmedir.

39. Ekolojik Envanter: Bireyin doğal ortamlarındaki fonksiyonel ihtiyaçlarını belirlemedir.

29. ABC Analizi: Öncül (A), Davranış (B) ve Sonuç (C) arasındaki ilişkiyi inceler.

40. Sabit Zaman Geciktirme (SZD): 0 sn ve belirlenen sabit sürede ipucu sunma sürecidir.

30. İşlevsel Davranış Değerlendirmesi: Davranışın işlevini (kaçma, ilgi, nesne, duygusal) belirler.

41. En Az Kısıtlayıcı Eğitim Ortamı: Akranlarıyla en üst düzeyde etkileşim ve erişim ilkesidir.

31. Ayrımlı Pekiştirme: İstenen davranışın pekiştirilmesi, istenmeyenin sönmeye bırakılmasıdır.

42. Bilişsel Strateji Öğretimi: Öğrencinin kendi öğrenme sürecini yönetmesini sağlar.

32. DRI (Uyumsuz Davranış): Problem davranışla aynı anda yapılamayacak davranışı pekiştirir.

43. Doğal Öğretim: Günlük rutinler içinde gerçekleşen fırsat öğretimi ve tesadüfi öğretimdir.

33. DRO (Diğer Davranışlar): Davranışın belirli süre hiç yapılmamasını pekiştirir.

44. Model Olma: Becerinin öğretmen veya akran tarafından somut olarak sergilenmesidir.

ÖZEL EĞİTİM ÖABT: KRİTİK BİLGİ NOTLARI (45-50)

45. İpucu Silikleştirme: Yardımın zamanla veya tür değiştirerek kademeli kaldırılmasıdır.

46. Olumsuz Pekiştirme: İtici uyarının ortamdaki kalkmasıyla davranışın artmasıdır.

47. Sönme: Daha önce pekiştirilen bir davranışın pekiştirilmemesiyle azaltılmasıdır.

48. Mola (Time-out): Pekiştirme kaynaklarından belirli süreyle fiziksel uzaklaştırma.

49. İşbirliğine Dayalı Öğrenme: Grup başarısının bireysel sorumluluğa dayandığı tekniktir.

50. BEP (Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı): Öğrenciye özel hazırlanan yasal eğitim planıdır.